

Prologer

Om att stärka filmupplevelser på bio
genom prologer och andra mervärden.
En förstudie.

Prolog: inledningsdikt, förspel, början, inledning (Svenska Akademiens Ordlista)

På otrampad mark

Den här förstudien har som syfte att undersöka möjligheten till att etablera så kallade prologer på landets biografier. Prologer är inspelade korta församtal/intervjuer med en aktuell films regissör, producent och/eller skådespelare. Materialet redigeras ner till en förfilm, en prolog, som exklusivt erbjuds biografägare, att visas direkt i anslutning till filmen. En förrätt innan huvudrätten.

Tre prologer till tre filmer har hittills producerats, i ett samarbete mellan visningsorganisationen Riksföreningen Våra Gårdar och distributören TriArt Film/Point of View. Dessa finns tillgängliga för biografägare att ladda ner från Bioguiden. Flera är på gång.

Vi tror att prologer har potential att stärka biografupplevelsen och filmupplevelsen på bio. Men helt säkra är vi inte då ingen tidigare har provat detta. Det finns inga erfarenheter att dra slutsatser från, ej heller några förväntningar från distributörer, biografägare och inte minst publik vad det skulle kunna innebära.

För att undersöka intresset bland biografägare så genomfördes en enkät till landets biografier under våren 2023. Resultatet av enkäten har nu sammanställts och ingår i denna förstudie, där vi även försöker ge en bakgrund, hitta ett sammanhang, utveckla argument och staka ut stigar hur man kan ta detta prologkoncept vidare på en mark som är otrampad. Ett resultat från enkäten slår fast att en överväldigande majoritet av de svarande, 8 av 10, tror att prologer i olika grad kan stärka filmupplevelsen på bio.

På några års sikt så skulle inspelade prologer kunna utvecklas till ett eget hantverk och en egen konstform, som i kvalitet och publikgör börjar konkurrera med den film som prologen är satt att tjäna. Det borde stärka den totala filmupplevelsen på bio. Enkäten visar att det finns ett intresse och en nyfikenhet hos biografägare. Hur är det med producenter och distributörer?

Efter en presentation av biografenkäten så följer en bakgrund där prologen sätts in i ett större biografisammanhang, bland film- och biografupplevelser, bland kärnvärden och mervärden.

Stockholm augusti 2023

Lars Gillegård

Anton Hjärtmyr, Tarek Saleh och Jon Asp inför prologen av Boy from Heaven

Frågor till landets biografägare

Skulle det vara möjligt att stärka filmupplevelser på biografier genom att visa prologer i större skala kopplade till nya filmer? Genom den enkät som skickats ut till landets biografägare gavs en möjlighet att reflektera över och ha en åsikt om vad detta med en prolog skulle kunna innebära för filmupplevelsen på bio.

Syftet med enkäten har varit dels att bedöma vilken respons prologer kan ha hos biografägare, dels att få i gång tankeprocesser, skapa bilder och förväntningar.

Något om enkäten

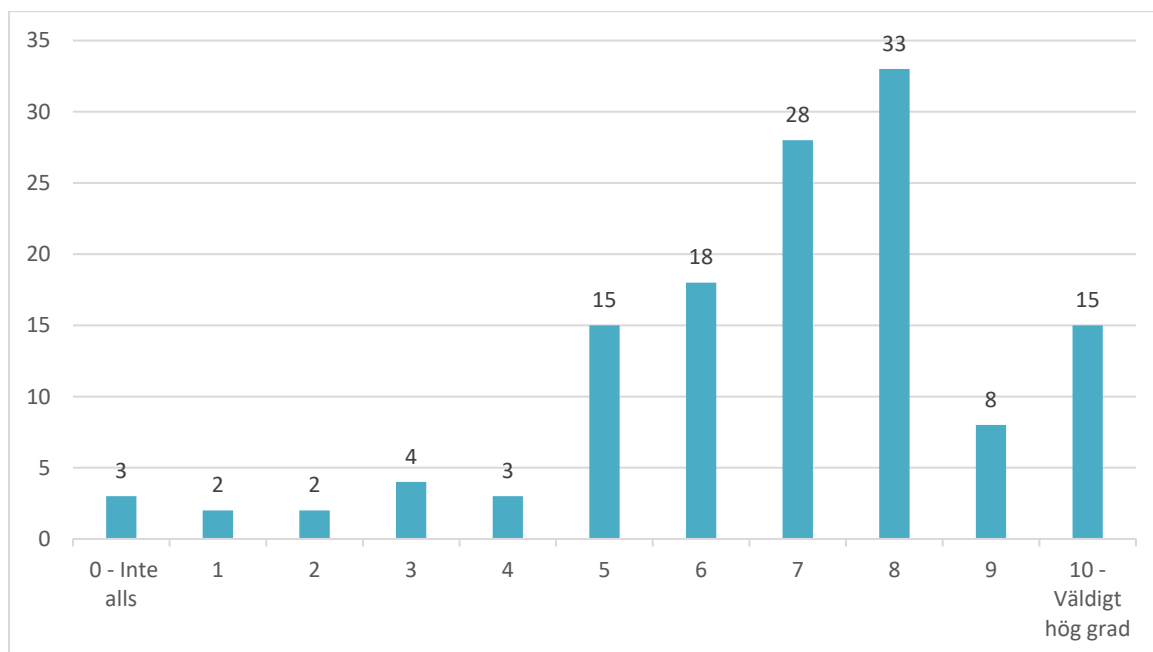
Tanken är att nå de som står biopubliken närmast – nämligen landets biografägare. Vi fick tillgång till e-postadresser från Distributörernas register i Box Office, sammanlagt 233 e-postadresser. Det skall motsvara antal biografägare i landet.

Därutöver har vi använt oss av e-postadresser till biografägare från de som erhåller Våra Gårdars nyhetsbrev BioInfo. Utskicken gjordes i två omgångar med en påminnelse i varje omgång under perioden 23 mars (första omgången) till 13 april (då sista svaret registrerades).

Sammanlagt registrerades 131 svar, det motsvarar inte antal biografägare, då några av svaren var från samma biograf och några var från filmstudios. Men skattningsvis är det svar från 125 biografägare, vilket motsvarar 54 % av landets biografägare. Det enda man med någorlunda säkerhet kan fastställa är att de som svarat i någon form representerar en biograf/en biografägare. Men om det är biografägare/föreståndare /maskinist eller annan person som har tillgång till mejlkorgen går inte att fastställa. Det är heller inte relevant. Målet är att få in tillräckligt med svar som i någon mening speglar de som arbetar på biograferna med nära kontakt med publiken.

Noteras bör även att landets tre största biografägare; Filmstaden, Svenska Bio och Nordisk Film inte svarat och därmed inte finns representerade bland svaren.

1. I vilken grad kan prologer bidra till att stärka filmupplevelser på biograf?

Enligt enkätsvaren så är det en tydligt klar uppfattning bland de svarande att prologer skulle kunna stärka filmupplevelsen på bio. Snittbetyget är 6.82 på en skala mellan 0 – 10, där noll är "inte alls" och tio är "i väldigt hög grad". En tydlig majoritet (78 %) av de svarande gav betyg 6 eller högre.

En slutsats man borde kunna dra är att det finns en tydlig positiv förväntan hos en stor majoritet av de svarande att prologer kan bidra till att stärka filmupplevelsen i hög grad.

Här följer ett axplock från de 43 % (56 st) av de svarande som gav betyg 8 – 10:

"Om den tajmar rätt ihop med en aktuell större film som kan väcka intresset för filmen vid biovisningen." (betyg 8)

"Vi är positiva och skulle gärna köra, så länge det är något vi tror kan locka publik. I 9 fall av 10 tror jag att det kan locka mer publik." (betyg 8)

"Vill sätta 10, men då vi tyvärr har svårt att få publik att komma på regissörsbesök gissar jag att det är något man få vänja publiken vid. Perfekt att det då bara blir en bonus till filmen." (betyg 8)

"Tror att det är uppskattat när det är kända regissörer, skådespelare samt att Bio Kontrast kommer var väldigt intresserade utav detta som ett komplement till deras filmer." (betyg 8)

"Vi har i föreningen diskuterat om vi skulle försöka skapa ett samtal innan en film som tex bygger på en bok. Antingen med författaren eller någon recensent och detta är ju ett ännu större och enklare sätt att förstärka filmupplevelsen." (betyg 8).

"Zita arbetar redan ganska aktivt med samtal, dock live på plats." (betyg 8)

"Prologen kan ge en bättre förförståelse av filmen och i slutändan en bättre upplevelse av den." (betyg 8),

"Jag tror absolut det kan skapa ett mervärde, men vill ändå poängtera att där det är möjligt för regissör att resa runt i landet så bör detta också göras." (betyg 8)

"Tänker på små filmer som föregick de digitala visningar på Göteborg Filmfestival." (betyg 8)

"En utmärkt idé som några kommer att uppfatta som störande." (betyg 9)

"Viktigt att prologen är textad (om möjligt) eftersom många äldre efterfrågar det." (betyg 9)

"Att få en djupare förståelse, väcker intresse och ger en större upplevelse." (betyg 9)

"Publiken upplevde det positivt." (betyg 9)

"Jag tror att en Prolog kan skapa reflektioner i andra riktningar än utan Prologen." (betyg 9)

"Vi får ofta bra gensvar när sånt som rör filmen eller dess 'tillverkare' visas i samband med bio." (betyg 9)

"Ett mycket fint mervärde för publiken. Eftersom det görs till arthousefilm med djupare värden ökar de också förståelsen för den delen av publiken som kanske inte har samma erfarenhet av dessa." (betyg 10)

"Vi upplever stora svårigheter att öka/bredda publiken till våra filmer. Då är kringaktiviteter av typ prologer ett viktigt incitament att komma till biografen." (betyg 10)

"Om dom inte är för långa för då tror jag att framför allt den yngre publiken ledsnar innan dom har vant sig vid att det är prologer innan filmen. Men det kan ju utvecklas så det även binder den yngre publiken." (betyg 10).

Här följer även ett axplock av de 8 % svarande (11 st) som gav 0 till 3 i betyg:

"Medvetna biografbesökare går på bio för att få se en film, inte en massa annat adderat före filmen, vilket idag är en hel del. Det är bara att sätta i relation till andra konstnärliga uttryck, t.ex. scen- och bildkonsten." (betyg 0)

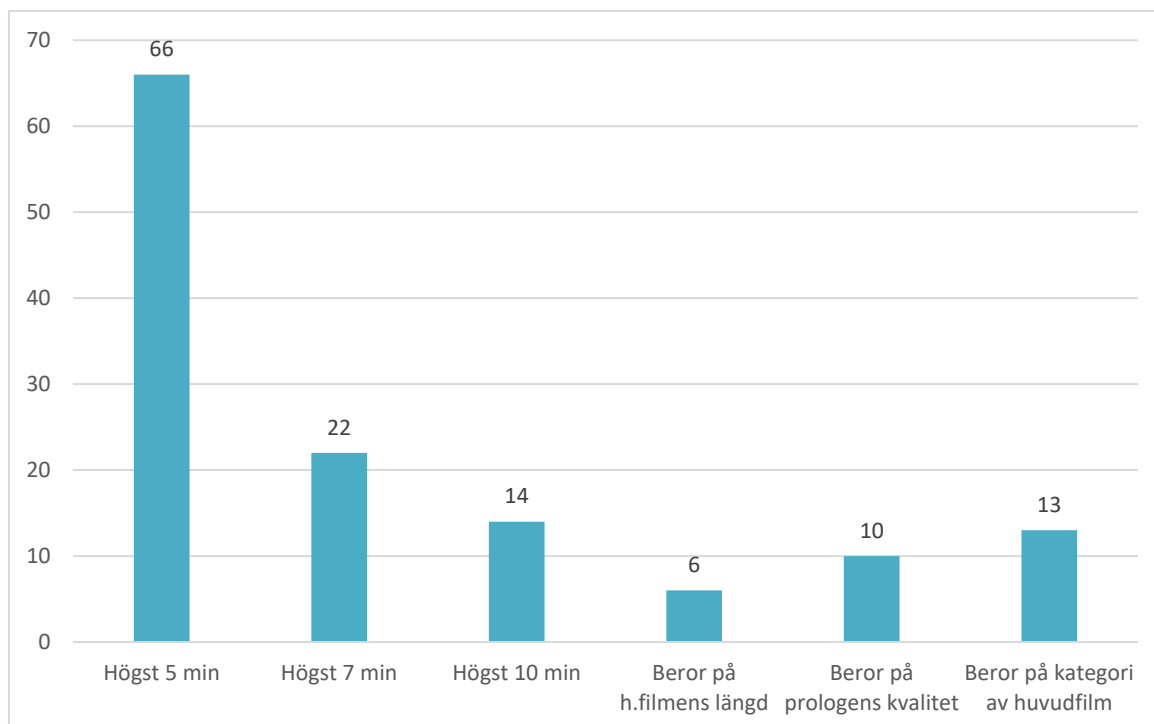
"Filmerna är nu för tiden långa och besökarna vill inte sitta ännu längre i salongen" (betyg 0)

"Alldeles onödigt, möjligen med undantag för s.k. kvalitetsfilmer" (betyg 0)

"Antingen inte på bred front, men säkert för en mindre skara entusiaster." (betyg 2)

"Tveksam, många upplever att det blir sena kvällar ändå, speciellt som filmerna tenderar att bli längre." (betyg 2)

2. Vad skulle en rimlig speltid för en prolog vara?

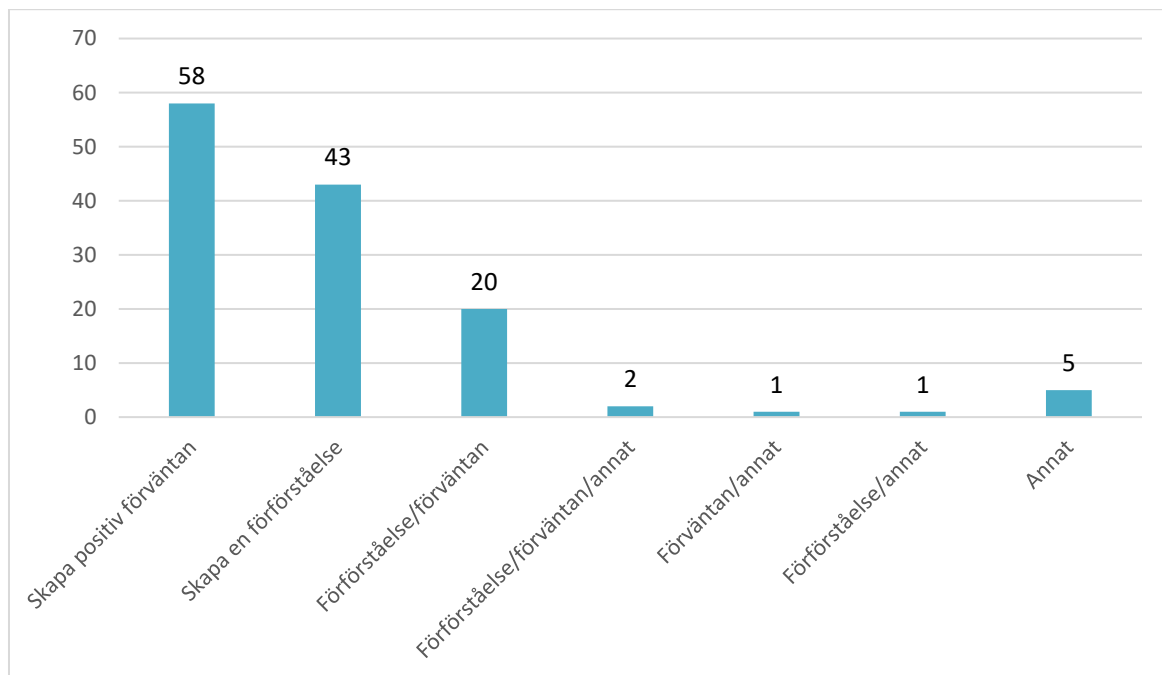

Hälften av de svarande, 50 %, anser att en rimlig speltid borde vara högst 5 min och ca 17 % att den bör vara högst 7 minuter. 22 % av de svarande har inte angivit någon rimlig speltid utan att längden bör styras även av huvudfilmens längd, prologens kvalitet och vilken typ av kategori på huvudfilm det är frågan om. Även de 16 % av de svarande som angav att en rimlig speltid styrdes av någon eller några av de andra faktorerna.

Det fanns möjlighet att lämna flera svar, vilket 18 % av de svarande gjorde. Det går dock inte att urskilja några tydliga samband mellan vilken tid de svarande ansåg vara en rimlig speltid och andra faktorer som borde spela roll när man beräknar en bra längd på prologen.

En samlad bedömning utifrån svaren är att en rimlig speltid bör ligga på runt 5 minuter och högst 7 minuter, men att faktorer som huvudfilmens längd, kategori av huvudfilm och prologens kvalitet kan spela roll då speltiden för en prolog fastställs. Man får helt enkelt pröva sig fram.

3. På vilket sätt kan prologer stärka filmupplevelser på bio?

Går man på bio så har man rimligtvis en positiv förväntan på den film som skall visas. 46 % av de svarande ansåg att en bra prolog skulle kunna bidra till att stärka denna förväntan. 33 % av de svarande anser att en bra prolog snarare kan skapa en förförståelse på den film som skall visas. Även här hade de svarande möjlighet att ge flera svar i form av reflexioner och förslag i kombinationer, vilket 23 % av gjorde.

"skapa en fördjupad kunskap om film, regissör, genre och utmaningar under inspelning"

"får en större närhet till filmskaparen"

"att man känner att man får något unikt som man inte kan få hemma"

"filmupplevelsen kan förstöras också om prologen blir för tydlig"

"prologen ökar förståelsen för filmen, ger större dragningskraft"

"hjälpa publiken att sätta filmen i ett större sammanhang, skapa en analytisk förståelse osv"

"ge publiken en ökad kunskap om filmens skapare och syfte"

"besökarna kan komma närmare filmen"

"Det blir en svår balansgång att i prologerna inte 'berättar för mycket' om vad som komma skall, tänker jag. En hel del besökare väljer ju medvetet att inte läsa så mycket om en film innan de ser den, för att hålla sitt 'sinne rent' inför upplevelsen. Så det gäller att balansera fint på gränsen mellan vad som är för mycket och för lite att uttala i en prolog".

"Det kan bygga upp förväntningarna på det man redan har", "tror att det kan öka nyfiken på filmen man redan valt att se".

"En prolog kan naturligtvis också bidra till förståelse/fördjupning i filmens konstnärliga gestaltning."

"Det måste ge ett mervärde, något personligt till publiken. De som medverkar måste ha publikens fokus och underhållningsvärde i fokus."

" Viktigt att prologen inte avslöjar allt för mycket om filmen. Blir en balansgång där"

"Erbjuda ett mervärde till att se film på bio i stället för att vänta o se hemma"

"Det kan ge en exklusiv inblick i vad filmskaparen försöker förmedla"

Här följer ett axplock på kommentarer från de svarande, betyg på filmupplevelse i parentes:

"Det som kommer sent, hinner gå och kissa." (betyg 1)

"Det måste ge ett mervärde, något personligt till publiken. De som medverkar måste ha publikens fokus och underhållningsvärde i fokus." (betyg 5)

"Prologen kan förstöra också om den är för tydlig." (betyg 5)

"Skapa en fördjupad kunskap om film, regissör, genre, utmaningar under inspelning." (betyg 6)

"En hel del besökare väljer ju medvetet att inte läsa så mycket om en film innan dom ser den, för att hålla sitt "sinne rent" inför upplevelsen. Så det gäller att balansera fint på gränsen mellan vad som är för mycket och för lite att uttala i en prolog." (betyg 7)

"Viktigt att prologen inte avslöjar allt för mycket om filmen. Blir en balansgång där." (betyg 7)

"Besökarna kan komma närmare filmen." (betyg 7)

" Tror detta kan öka nyfikenheten på filmen man redan valt att se." (betyg 7)

" Erbjud ett mervärde till att se film på bio i stället för att vänta o se hemma." (betyg 8)

"Ge publiken en ökad kunskap om filmens skapare och syfte." (betyg 8)

"Ger mer närhet till filmskaparen." (betyg 8)

"Att man känner att man får något unikt som man inte får hemma." (betyg 8)

"Det kan ge en exklusiv inblick i vad filmskaparen försöker förmedla." (betyg 9)

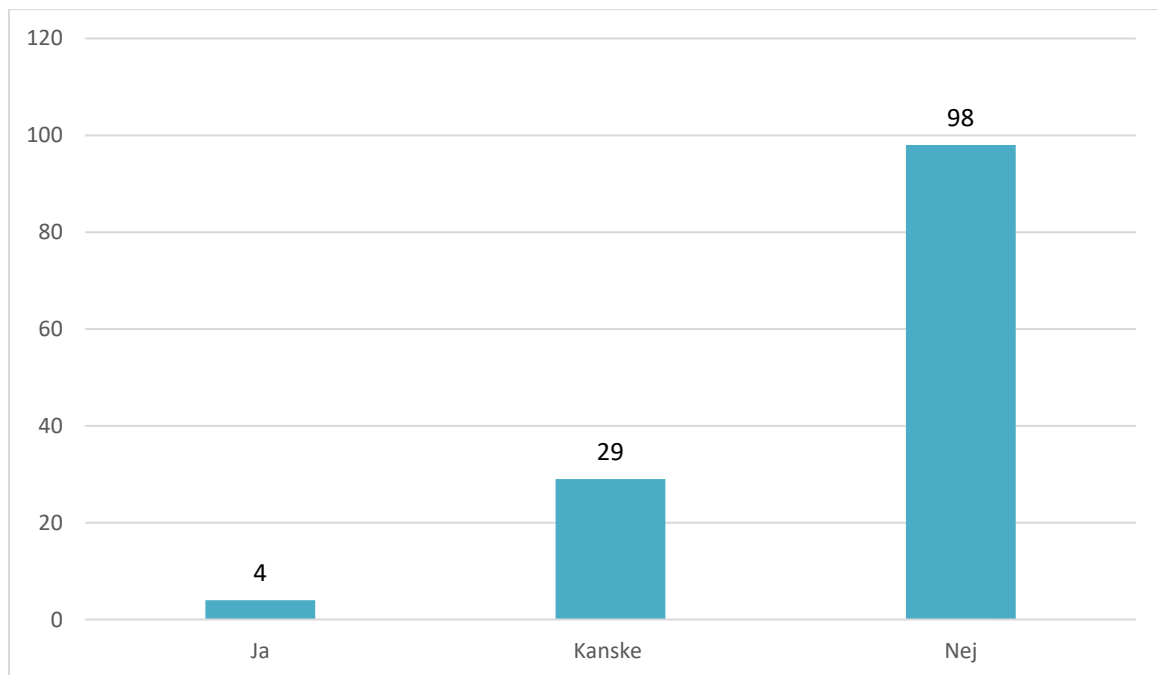
"Prologen ökar förståelsen för filmen, ger större dragningskraft." (betyg 9)

"Hjälpa publiken att sätta filmen i ett sammanhang, analytisk förståelse osv." (betyg 10)

"En prolog kan naturligtvis oxå bidra till förståelse/fördjupning i filmens konstnärliga gestaltning." (betyg 10)

"Det kan bygga upp förväntningarna på det man redan har." (betyg 10).

4. Skulle en prolog kunna motivera ett något högre biljettpris?

Här har en överväldigande majoritet av de svarande (75 %) gett ett mycket tydligt besked. En prolog kan inte motivera ett högre biljettpris.

Följande kommentarer har de som säger "kanske":

"Man bör se prologen som ett mervärde till en redan önskad produkt"

"Är det en prolog som inte känns så exklusiv, dvs. att den spelas nästan inför varje visning av filmen runtom i Sverige känns det svårt att motivera ett högre biljettpris. Men är det något som ramar in visningen av en speciell anledning så kanske. Problemet idag är väl snarare att biljettpriset generellt är för högt för besökarna så det är nog bra att försöka hålla det nere så långt det går"

"Det beror på hur stora namnen som medverkar i prologen är. Skådespelare som Lassgård eller Marie Richardsson skulle t.ex. säkert kunna göra att priset kan höjas något, mindre kända skådespelare tror jag inte besökarna är villiga att betala för en prolog med"

"Just nu om gästen får välja, är inte regissörsbesök (i allmänhet, klart det finns undantag av de populära/lokala regissörerna) högt på listan så hade sett ett högre biljettpris som givet."

"Min spontana tanke är nej, med undantag om prologen skulle tillföra något extra utöver det vanliga som rättfärdigar detta och är biografexklusiv. Möjligtvis i kombination med att man gör lite event av det hela och bjuder på ett glas bubbel?"

"Osäkert, vi har ju även om vi har ett lågt biljettpris initialt svårt att fylla annat än svenskproducerade filmer med publik"

"I dessa dyrtider måste varje biljettprishöjning noga övervägas."

"Helt beroende på film och filmkategori"

"Beror på vad dom kommer innehålla".

Kommentarer från de som sade "nej":

"I första hand skall den ge en unik upplevelse när du går på Bio".

"Absolut inte"

"Nej, ser det mer som en kvalitetsstämpel för filmen i första hand".

"I dagsläget kan ett högre biljettpris avskräcka. Hur gör biografägaren med besökare som inte hinner/vill se prologen? Att tänka på är att en förlängning av visningstiden innebär ökade kostnader för löner. Konceptet bör dock bli väletablerat innan det går att fundera kring ett högre biljettpris. Konceptet måste också marknadsföras både rikstäckande och lokalt."

"Tveksamt, det är tuffa tider för hushållens ekonomi nu".

"Kan inte se någon anledning. Vill vi locka fler så är prishöjning i dessa tider inte optimalt."

"Nej, men vara exklusivt för bio som ni skrev. Vi kämpar redan hårt mot streamingmarknaden, att kunna erbjuda något unikt som ändå ingår i upplevelsens pris kan få besökarna mer "vänligt inställda".

"Nej det måste bli bjudgodis för biopubliken."

"Publiken har inte bett om det."

"Det är dyrt som det är för de flesta som redan nu känner att smärtgränsen är nådd när det gäller biljettpreis som främsta orsak till att de inte besöker biografen för de vet att de kan vänta ett tag och se det hemma sen i regel på något vis."

Kommentar de som sade ja:

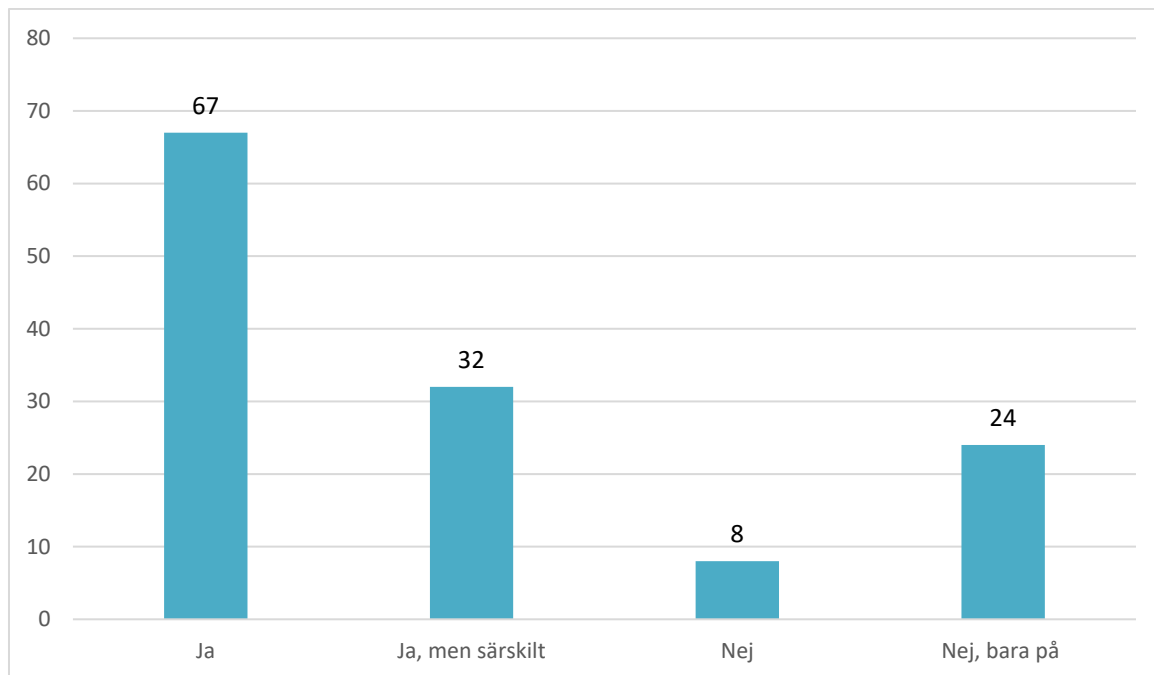
"Tanken är ju att en Prolog skall skapa ett mervärde genom att ge nya insikter".

"Eftersom det kan ge en större upplevelse så kan det var en motivering till prishöjning"

Ali Abbasi och Jon Asp inför prologen av Holy Spider

5. Kan prologer fungera på alla typer av filmer?

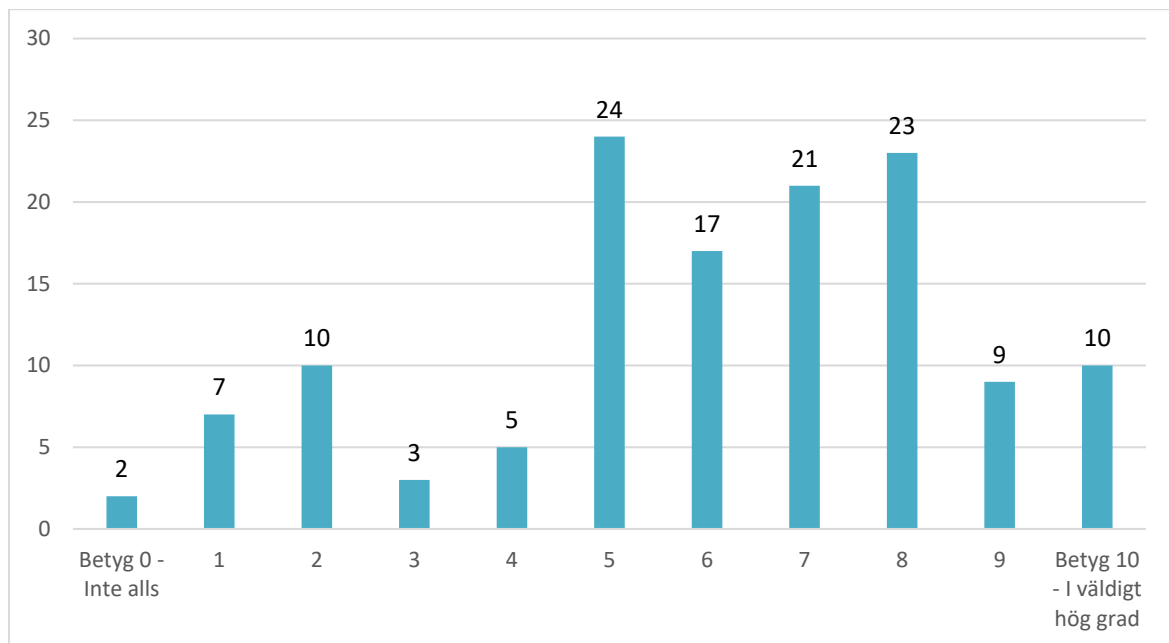

En övervägande majoritet av de svarande, 76 %, tror att prologer skulle kunna fungera på alla typer av filmer. Av dessa svarade 25 % att prologer särskilt skulle kunna fungera på vissa typer av filmer. De filmer som pekades ut är dokumentärer, s.k. kvalitetsfilmer, drama, biografier, filmer med kända skådespelare/regissörer, filmer som behandlar svårare ämnen, historiska händelser eller som är tänkt att fungera som ögonöppnare. 4 av de svarande tyckte inte att barnfilm borde ha prologer.

Av de 24 % som tyckte att prologer inte kunde fungera på alla typer av filmer så var det 18 % som pekade ut vilka typer av filmer prologer skulle kunna fungera på. Nämligen dokumentärer, kvalitetsfilmer, arthousefilmer, seriösa filmer. Några nämnde filmer med lokal anknytning, svensk film, filmer med målgrupp medelålders/äldre publik.

En slutsats är att den övervägande majoriteten av de svarande tror att prologer skulle kunna fungera på alla typer av film. Men om man skall söka efter lågt hängande frukter vad gäller prologer, såsom en start, så är det dokumentärer, arthousefilmer, s.k. kvalitetsfilmer men även svenska filmer och filmer med kända regissörer/skådespelare.

6. I vilken grad kan prologer vara till en fördel för distributörer då man skall sälja in filmen till biografägare?

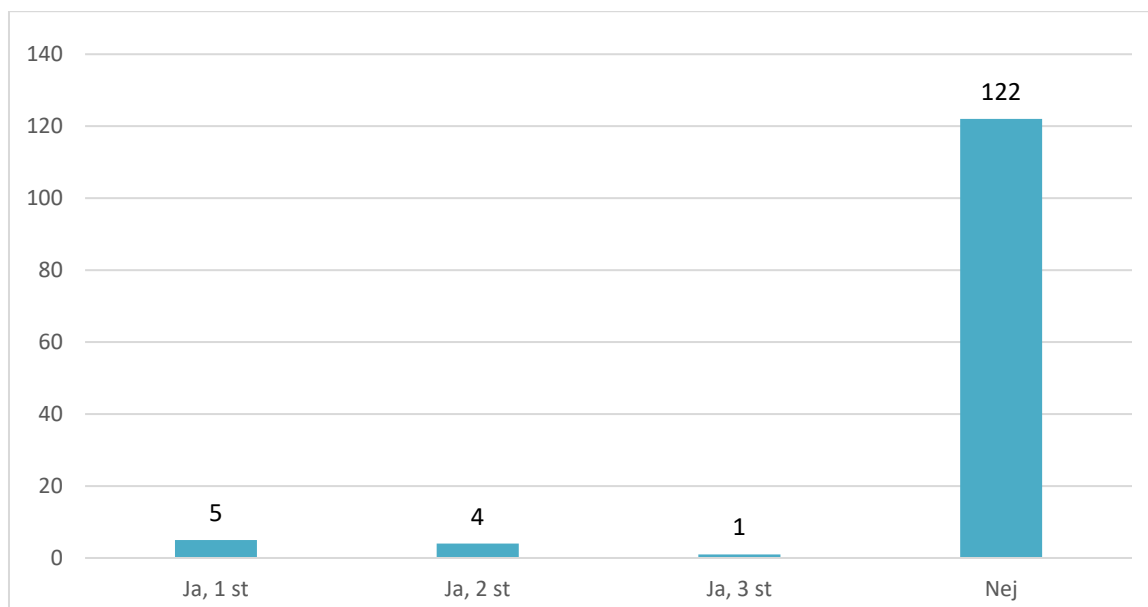

Enligt enkätsvaren så är det tydlig uppfattning bland de svarande att bra prologer kan vara till fördel då distributörer skall sälja in sin film. Snittbetyget är 5.98 på en skala mellan 0 – 10, där noll är "inte alls" och tio är "i väldigt hög grad". 61 % av de svarande gav betyg 6 eller högre. Om konceptet utvecklas så att det genomgående produceras prologer så kan det bli så att biografägare tenderar att välja filmer där en prolog ingår framför filmer som inte har en prolog, om filmerna i övrigt är likartade.

Annabelle Legronne, Eva Esseen och Manlin Sterner inför prologen av Mor och son.

7. Har ni visat någon av de tre prologer som nu finns tillgängliga på Bioguiden?

Våra Gårdar har tillsammans med TriArt sedan december 2023 i omgångar gått ut med information till landets biografägare att det finns inspelade prologer på tre aktuella spelfilmer; Boy from Heaven, Holy Spider och Mor och son. Vi har även i omgångar informerat att dessa prologer från januari – februari 2023 finns uppladdade på filmbranschens Bioguiden. Alla biografägare besöker Bioguiden regelbundet då dom skickar in kassarapporter på visade filmer.

Vi kan konstatera att det bara är sex biografägare, av de svarande som visat någon eller några av dessa prologer. Det finns många skäl till detta. Ett är naturligtvis att biografägaren inte visat någon av filmerna och då blir det irrelevant att visa prologerna. Två av dessa filmer (Boy from Heaven och Mor och son hade biopremiär innan prologerna blev tillgängliga på Bioguiden).

Det främsta skälet är sannolikt att informationen inte gått fram, vilket framgår på flera av kommentarerna:

"Visste inte det, vilka filmer?", "Visste inte att det fanns", "Jag visste inte att det fanns, kul!", "Visste inte att det fanns innan denna enkät", "Visste inte om detta, men skall ta upp det med programbokaren", "Har missat att detta finns, skall kolla", " Nej, jag visste inte att dessa fanns. Synd då jag nyss visade Boy From Heaven...", "Visste inte om detta (är väl dålig på att läsa info) och så har vi inte visat dessa filmer".

Slutsatsen är att det måste till mycket marknadsföring och information till biografägare om de prologer som finns tillgängliga för nedladdning.

Några övriga synpunkter/kommentarer:

"kul koncept vi gärna ser mer av", "Håller tummarna för fler", "Fortsätt med prologer", "Jag tror på det här!", "Bra och intressant initiativ", "Ett bra initiativ för oss som kör egna filmklubbar och Bio Kontrast", "Utveckla, fortsätt!", "Tycker idén är bra och stödjer den!".

Sammanfattning

Prologer har en stor utvecklingspotential, såvida det görs på rätt sätt och flera aktörer börjar se möjligheterna. Prologer skulle kunna bidra till att stärka biografupplevelsen i allmänhet och filmupplevelsen i synnerhet. Till skillnad från andra verksamheter och mervärden som biografägaren kan tillföra så är en prolog ett mervärde som är direkt kopplat till den film som skall visas. Till skillnad från det analoga livesamtalet och det digitala livsamtalet (se längre fram) så kan prologer visas på obegränsat antal biografer /visningar där biografägaren själv bestämmer tid och tillfälle.

Av enkätsvaren att döma så finns det en stor mottaglighet och nyfikenhet hos många biografägare inför framtida prologer. Det finns en positiv förväntan att prologer skulle kunna bidra till att stärka film- och biografupplevelsen. Utifrån detta finns det fog att anta att biografägare även är beredda att marknadsföra prologen i samband med en filmvisning. Etableras konceptet så borde prologer, enligt biografenkäten, kunna fungera på alla typer av filmer.

Längden på prologer bör vara cirka max 5 minuter, men beroende på huvudfilmens längd, kategori på huvudfilm och kvalitet på prologen så kan längden vara några minuter längre. Bra prologer kan vara till fördel för distributörer då man vill sälja in sin film till biografägare och det står och väger med en likartad film utan prolog. En prolog bör inte kunna motivera ett högre biljettpris, däremot borde man kunna marknadsföra en film med prolog som att besökaren får mer för biljetten.

Trots att det funnits tre prologer tillgängliga för nedladdning och att det gått ut information från Våra Gårdar och TriArt om detta så har väldigt få biografägare uppfattat detta. Här finns en stor potential till förbättring vad gäller marknadsföring och kommunikation. Till det kan behövas resurser.

Ju flera distributörer som ser möjligheter med att producera prologer till sina filmer, desto mer erfarenheter att vinna till hur prologer bäst skall utformas för att skapa bästa publika mervärde. Det förutsätter att biografägarna ser möjligheter, laddar ner, kommunicerar med sin publik och visar de prologer som erbjuds. Av enkäten att döma så finns det nu ett positiv förväntan hos många biografägare till att visa prologer, just för att man tror att det kan stärka biografupplevelsen i allmänhet och filmupplevelsen i synnerhet.

Niklas Gyberg Ivarsson och Jon Asp inför prologen av Jävla Pappa

Andra möjligheter med prologer

Skolbio

Vill man lansera specifika skolbiovisningar på vissa filmer så går det givetvis att producera prologer särskilt ämnade för skolelever och/eller lärare, som ett komplement till de filmhandledningar som Filminstitutet redan producerar. Hur dessa prologer skall visas, i samband med själva biografföreställningen eller i klassrummet inför själva biobesöket är en öppen fråga.

Dokumentärer

Dokumentärfilmproducenter äger ofta en liten budget för att kunna lansera sin film på biograf. De flesta dokumentärer hamnar direkt för visning på Sveriges Television och då SVT Play. Det är inte fel, men dokumentärfilmare vill något mer med sin film, helst av allt möta en livs levande publik. En prolog till en dokumentär kan underlätta lanseringen på bio. Prologen kan lyfta fram de intentioner filmskaparen har eller belysa de frågeställningar som kan väckas.

Lansering utomlands

Inför en lansering av nya svenska filmer utomlands, på festivaler och biografvisningar, så kan man producera prologer med undertexter på engelska eller på annat språk. Det kan bli ett utmärkt tillfälle för en utländsk publik att möta den svenska regissören och/eller medverkande skådespelare. Denna typ av prologer kan bidra till att stärka svensk film utomlands.

Epiloger

Det ligger i förväntningarnas riktning att en prolog kan stimulera till organiserade efter-samtal – epiloger, antingen med filmskaparen på plats eller med någon annan aktör /arrangör man samarbetar med. På vissa filmer och i vissa sammanhang skulle även inspelade epiloger kunna fungera.

Från vänster utanför Studio Prolog; Björn Larsson, Våra Gårdar, Jon Asp, TriArt/Point of View, regissören Ali Abbasi, Anton Hjærtmyr, Våra Gårdar och Eva Esseen, TriArt

Att gå vidare!

Vi har nu visat att det går att producera fem prologer till aktuella filmer. Dessa har producerats med egna medel från Våra Gårdar och TriArt. Genom Bioguiden blir de tillgängliga för biografägare att ladda ner och visas i anslutning till filmen.

Vi kan konstatera, genom denna förstudie och enkät, att det finns ett uttryckligt intresse och en nyfikenhet hos många biografägare i lokala sammanhang att visa och marknadsföra prologer. Det förutsätter att det finns en motsvarande nyfikenhet och ett intresse hos distributörer och producenter men även hos landets tre största biografägare. För att en prolog skall produceras med det främsta målet att den skall stärka biopublikens filmupplevelse måste den produceras i direkt samarbete med dess distributör/producent.

Biografenkäten har bidragit till att skapa ett intresse och en nyfikenhet hos biografägare för prologer. Men det krävs ett gediget marknadsföringsarbete för att prologer skall bli en naturlig del av biografvisningen. Och inte minst, det krävs mer prologer till nya filmer.

Studio Prolog är ett utvecklingsprojekt som långt ifrån har hittat sin form eller affärsmodell. Våra Gårdar och TriArt är beredd att ta Studio Prolog vidare. Men vi behöver respons, stöd och intresse från andra branschaktörer som ser mening och nytta med prologer utifrån sina perspektiv och intressen. Där är vi nu.

Maximilien Van Aertryck och Axel Danielsson inför prologen av *And the King Said, What a Fantastic Machine*.

Epilog - prologer i ett större biosammanhang

Vad är en bra biografupplevelse? Rimligtvis har det något att göra med den film som visas biografen. En gång i filmhistorien så var frågan oviktig, rent kommersiellt. Biografen var den enda lokal där film visades. Och på många håll i riket var biografen det enda regelbundna folknöjet. Man gick på bio i brist på annat kul och kulturellt och fick den filmupplevelse som erbjöds. Visserligen har biograferna genom sin äldre historia erfarit perioder av överetablering, men det fanns samtidigt inga andra publika visningsfönster för film. Och även om filmen visades ett år efter premiär så hade biografen en publik. Det var först under 1950- och 1960-talet, i och med Tv:ns intåg, som landets biografer fick en riktig utmaning. Numera kan alla biografer visa film närsomhelst och tillgängligheten är närapå obegränsad. Samtidigt finns biofilmerna tillgängliga mycket snart/eller samtidigt i andra visningsfönster, hemma eller i mobilen. En företeelse som en gång gjorde biograffilmen exklusiv var tiden mellan biografpremiär och visning i andra fönster. Den tiden har genom åren gradvis krympt ihop för att nästan helt suddas ut. Allt detta påverkar naturligtvis biografbesöken.

Själva kärnvärdet i ett biografbesök, det unika, kan sägas vara att se film projicerad på en stor filmduk tillsammans med andra i en mörklad salong. För att kunna möta en tilltagande konkurrens från andra visningsfönster så har biografägare genom åren utvecklat en mängd insatser som har tagit sig olika uttryck. Vi kan kalla det för mervärden. Det har handlat om att öka visningsstandarden så att publiken ser bättre, hör bättre och sitter bättre. Det kan handla om att stärka visningsmiljön, göra den mer magisk, inbjudande och attraktiv. Möjligheten att fika eller äta på biografen innan, under eller efter en föreställning kan ses som mervärden. En välkomsthälsning i samband med att filmen skall visas är något som flera biografägare börjat tillämpa och därmed skapa ett personligt tilltal till den publik man fångat. Ett mervärde kan även vara en positiv överraskning som gör upplevelsen minnesvärd och något man vill återuppleva. Alla dessa insatser syftar i någon mening till att stärka upplevelsen på bio.

Då film på bio är en kollektiv upplevelse man delar med andra, även vilt främmande människor, så tillhör det som händer i publikhavet under pågående föreställning det oförutsägbara. Tilltugg och dricka under en föreställning har alltid ingått i biografkulturen, men slafsar man runt och smaskar riskerar en del av publiken att störas. Att somna mitt i filmen går väl an så länge man inte börjar snarka, högljutt. Att scrolla på en upplyst mobil händer, men många uppfattar det som direkt störande. Att prata, kommentera, teatervisa eller hångla med sitt sällskap accepteras så länge det inte uppfattas som irriterande. Det går an att skratta eller gråta, till och med ljudligt, så länge publiken i övrigt drar åt samma håll. Men gör man det helt allena så suger det uppmärksamhet från andras filmupplevelse. På bio vet man inte på förhand hur publiken, som man är en del av, skall bete sig och interagera. Det fodrar en form av disciplinering, men öppnar samtidigt upp för överraskningar, förhoppningsvis positiva.

Det vi här kallar för mervärden på bio är inget som per automatik leder till en bättre biografupplevelse, ej heller att det stärker filmupplevelsen. Mervärden kan ha en mängd olika effekter på upplevelsen, som inte genomgående är positiva. Mervärden kan till exempel;

- överträffa filmupplevelsen
- underminera biografupplevelsen
- gå emot vissa upphovsrättsinnehavares intentioner (t.ex. göra fikapaus mitt i filmen)
- stimulera multitasking/simultankapacitet (göra flera saker samtidigt man ser filmen)
- ge klirr i biokassan (t.ex. försäljning av popcorn, annat tilltugg och drickbart)
- få publiken att interagera/reagera/socialisera (t.ex. överraskningar)

Målet med alla typer av mervärden måste rimligtvis leda till att film- och biografupplevelsen stärks. Men det är inte helt okomplicerat.

En biografupplevelse bör inte ses som liktydigt med en filmupplevelse. Det finns en mängd mervärden, till exempel fika innan filmen, som mycket väl kan bidra till att stärka biografupplevelsen, men som per automatik inte stärker filmupplevelsen. Det finns mervärden som syftar till att direkt stärka själva filmupplevelsen och därmed även kunna bidra till att stärka biografupplevelsen.

Några mervärden innan filmen.

Reklamfilm, trailers och förfilm

I direkt anslutning till den ordinarie föreställningen finns en tradition i svensk biografkultur att visa reklamfilm och trailers. Reklamfilm har ett ekonomiskt incitament då det ger en retroaktiv ekonomisk ersättning till biografägaren. Filmtrailers på kommande filmer är ett incitament för främst distributörerna men även för biografägaren, såvida filmerna kommer upp på biografens repertoar framöver. Långt ifrån alla biografägare visar reklam. Men många publik ser reklam innan filmen som en del av biograf-

kulturen. Tillsammans med trailers kan reklamen bidra till att stärka upplevelsevärdet och bygga upp en stämning.

I begynnelse var kortfilmen

De första filmprogrammen på biograferna i början av 1900-talet utgjordes av kortfilmer. Det var frågan om ett antal journal- och spelfilmer som visades av kringresande filmförevisare i godtemplarlokaler och andra samlingslokaler. Stegvis kom det in längre spelfilmer som utgjorde själva huvudattraktionen i föreställningarna.

Då TVn etablerades under 1950-talet trängdes förfilmen gradvis undan av spelfilmer som blev allt längre och vars format anpassades till TV-standarden. Den kanske vanligaste formen av förfilm, journalfilmen, konkurrerades effektivt ut av TV då nyheter blir mer tillgängligt på TV än på bio. En annan orsak till att förfilmen försvann från biografrepertoaren var att snittlängden på en spelfilm blev allt längre genom åren, från 99 min 1959 till 112 minuter drygt 30 år senare (Mats Kullander 1991). Och för de marknadsledande större biograferna, med flera föreställningar per kväll blev det en svår utmaning att visa kortfilm om man samtidigt skulle visa reklamfilm och trailers.

En orsak till att dåtidens filmproducenter hade intresse av förfilmer var att det var billigare att producera än om en kort spelfilm skulle behövas förlängas. Till skillnad från reklamfilmen, som hade ett ekonomiskt syfte så var tanken med den traditionella förfilmen att fylla ut en föreställning. Det fanns en praxis att distributören fick dra fem procent av långfilmshyran för att täcka kostnaderna med en förfilm, såsom kopiekostnader, granskningsavgifter m.m. Detta gav upphov till undermåliga produktioner, där gränsen mellan ren reklamfilm och journalfilm blev flytande (Willmar Andersson 1991).

Några år efter det att Filmavtalet sjösattes 1963, vars syfte var att finansiera svensk filmpolitik, så avsattes medel för kvalitetsfilmproduktion som även gick till produktion av kortfilm. En effekt med denna filmproduktion var att många unga filmare fick möjlighet att etablera sig i filmbranschen, lära sig hantverket och utveckla ett konstnärskap. En annan effekt var att det genom åren blev väldigt mycket kortfilm som samlades på Filminstitutets hyllor. Kortfilmerna nådde aldrig ut till biograferna, utan enda avsättningen var på Sveriges Television. Filminstitutet har gjort olika försök att hitta former för en biografdistribution, med marginellt resultat. Våra Gårdar genomförde ett projekt 1991 på nio mindre biografier där man visade kortfilm såsom förfilm och samtidigt genomförde en publikstudie med namnet Är kort film bäst på bio – en studie om förfilmens möjligheter på bio (Våra Gårdar 1992). Där konstaterades att det fanns ett tydligt potentiellt publikt intresse att visa kortfilm såsom förfilm på biograferna. Men därefter har dock inte mycket hänt. Orsakerna är flera. Innan landets biografier digitaliserades omkring 2012 så var det inte bara en kostnad att ta fram analoga kopior, dessutom tillkom kostnader för logistik. Därutöver tillkom en granskningsavgift från Statens Biografbyrå. Det har dessutom funnits en fullt rimlig tveksamhet från såväl distributörer som biografägare om vilka förfilmer som skulle passa ihop med de långfilmer som skulle spelas.

Samtal innan filmen.

Den här förstudien handlar om ett specifikt mervärde, att arrangera ett samtal i *direkt* anslutning till en föreställning som är *direkt* kopplat till den film som skall visas. Det finns tre varianter. De två förstnämnda är beprövade, det senare är oprövat.

- Det *analog*a livesamtalet,
- Det *digitala* livesamtalet och
- Det *inspelade* samtalet, vad vi här kallar för prologer.

Filmskaparen gör ett besök

Det har alltid funnits ett intresse hos nästan alla filmskapare att möta en publik på biograf. Men under den analoga tiden krävdes det stora insatser. En filmare som gjorde mötet med biopubliken till sin mission var regissören Göran Gunér. Några år i början av 1990-talet åkte han landet runt på turné till biografier med sin film Jag skall bli Sveriges Rembrandt eller dö. Ett hästjobb. Men så gav det också publikeffekt.

2011 inledde Våra Gårdar ett samarbete med Mantary Film/Stina Gardell. Syftet var att göra en turné där ett antal dokumentärfilmare besöker biograferna i samband en visning av den film man ägnat flera år att producera. Det här var strax innan landets biografier och filmer blev digitaliserade. Att få ihop film formatet med rätt visningsprojektion blev då en särskild utmaning. Ibland medförde det extra kostnader i form av en inhyrd digital projektor. Därutöver tillkom kostnader för arvode, resa och eventuell logi, plus all marknadsföring som krävdes lokalt för att arrangemanget skulle kunna genomföras. Men när väl alla pusselbitar kom på plats så blev det i regel väldigt lyckat. Det här gav upphov till att flera dokumentärfilmproducenter hörde av sig för att göra liknande arrangemang.

Vad är det för drivkrafter som gör att filmskapare vill möta en publik? Regissören Daniel Wallentin har uttryckt det träffande; *Det är på biografen jag har utvecklats som filmskapare. Vid en visning där filmen projiceras på den stora duken framträder alla brister som tydligast och hos biopubliken kan jag direkt avläsa deras reaktioner.*

Den tvåfaldigt Cannesbelönande regissören Ruben Östlund har lagt fram ett radikalt finansieringsförslag. Till varje filmproduktion som erhåller SFI-stöd, bör det i budgeten inräknas en turné på ett tiotal biografier där filmskaparna får möta publiken (Aftonbladet 29/6 2021). Vad Ruben föreslår är det optimala mötet - ett arrangemang där regissör, producent och/eller skådespelare åker ut på en biografturné i samband med en premiär. Det ger ett mervärde inte bara för biopubliken utan även för filmskaparen. Men som filmskapare kan man ju inte vara på alla biografier, i synnerhet inte samtidigt.

Digitala live samtalet

Folkets Hus och Parker var tidigt ute med digitaliseringen, inte minst då det gäller att utveckla ett nytt programutbud så som Live Opera och Live Konserter. Genom digitaliseringen gick det även att etablera Live Samtal med en filmskapare i samband med en ny film. Något som Folkets Hus och Parker arrangerat vid flera tillfällen. Fördelen är att

filmskaparen finns på en plats och blir uppkopplad mot i bästa fall 40 – 50 biografer. Denne slipper resa runt, med all den logistik och de kostnader som det för med sig. Men biografägare måste anpassa sig till när live samtalet skall ta plats, vilket begränsar antalet biografägare som kan genomföra arrangemanget.

Prologer

Under pandemiåret 2021 fick Våra Gårdar tillfälle att bygga en inspelningsstudio. Tanken från början var att genomföra intervjuer, samtal och seminarier som spelas in live eller blir tillgängliga på en Youtube kanal. Under byggprocessen väcktes idén om att studion även skulle komma biografen och biograffilmen till nytta. Under 2022 kontaktades distributören TriArt och idén har därefter vidareutvecklats till ett koncept som vi kallar för Studio Prolog.

Prologer kan få spridning på alla biografer som visar filmen, obegränsat antal föreställningar som skall visas, anpassat till biografens egna villkor. Dessa församtal är tänkta att produceras *exklusivt* för biografvisning, med de kvalitetskrav som följer och därmed dra fördelar av biografformatet. Mervärdet ligger i att, genom förfilmen, göra huvudfilmen intressantare till innehåll och upplevelse. Det blir ett medel för att utveckla biografkulturen och stimulera till flera biografbesök. Så är det tänkt. Prologer utesluter inte platsbesök eller digitala live samtal utan är tänkt att fungera som komplement.

Till skillnad från andra verksamheter som syftar till att stärka upplevelsen att gå på bio så är dessa tre mervärden *direkt kopplade till den film som skall visas*. Därmed borde de lyfta fram filmen mer än någon annan aktivitet som vi här kallar för mervärde. Man skulle med visst fog kunna hävda att prologer skulle kunna bidra till att stärka det filmkulturella inslaget på landets biografer.

För- och nackdelar

Här följer en bedömning av för- och nackdelar mellan de olika samtalsmodellerna. Tillsammans kan de komplettera varandra då nya filmer skall lanseras på biograferna.

Analoga livesamtalet

- +++ Optimalt mervärde genom interaktivitet med publiken
- utmaning med finansiering och logistik
- begränsat antal biografer – styrs av en fast speltid

Digitala livesamtalet

- ++ Bra mervärde och viss interaktivitet
- viss logistik
- begränsat antal biografer – styrs av en fast speltid

Prologer

- + Mervärde
- +++ obegränsat antal biografer/visningar
- +++ biografägaren bestämmer tid och tillfälle
- ingen interaktivitet